

HABERLEŞMENİN GİZLİLİĞİ VE KİŞİSEL VERİLER

*Dr. Hayrunnisa ÖZDEMİR **

I. GİRİŞ

Haberleşmenin temeli geçmişe dayanmasına rağmen, yaşadığımız çağda, gelişen teknolojinin de etkisiyle elektronik haberleşme, hayatta vazgeçilmez bir unsur olma özelliğini eskiye nazaran daha da artırmıştır. Gerçekten de, günümüzde kişilerin kendilerine ait ve herkesin bilmesini istemedikleri hayat alanları, elektronik haberleşme teknolojileri vasıtasıyla yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bundan dolayıdır ki Orwell'ın 1984 adlı romanında belirttiği gibi¹, kişiyi her an gözetleyen, ona özel bir alan bırakmayan Büyük Birader sendromu yaşadığımız dönemde aslında çok uzak bir ihtimal değildir.

Kişinin ve kişiliğin korunmasında önem taşıyan hususlardan birisi de “kişisel verilerin” korunmasıdır. Elektronik haberleşme alanında meydana gelen gelişmeler kişi temel hak ve özgürlüklerinin koruma önlemlerinin geliştirilmesi ve özel hayata saygı ilkelerinin belirlenmesini gerekli kılmıştır. Kişisel verilerin korunması, çağımızda, insan hakları kavramı ve korunması bilincinin gittikçe gelişmesine paralel olarak önemini artırmaktadır². Kişisel verilerin korunması Anayasa’da temellerini bulan haberleşmenin gizliliği ile yakından ilgilidir. Gizliliğin sağlanması Anayasa’nın 22. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir.

* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

1 George Orwell, yazmış olduğu eserinde kişiyi baskı altında tutan, her an her saniye izleyen ve kendisine ait kişisel verileri kişisel olmaktan çıkaran şeffaf bir insan modelinin yaratıldığı totaliter bir rejimi konu almakta ve figüratif olarak yer alan “Büyük Birader” motifi günümüzde telekomünikasyon araçlarının izlenmesinde bir deyim olarak kullanılmaktadır.

2 Bkz. Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı’nın Genel Gerekçesi.

II. HABERLEŞMENİN GİZLİLİĞİ

Haberleşme, bilgi, düşünce ve tutumların ortak semboller sistemi aracılığı ile kişiler ve gruplar arasında değiş tokuş edildiği süreci ifade eder³. Haberleşmeler, yazılı ve sözlü gerçekleştirilmektedir. Mektup, telgraf, elektronik posta, tele faks ve cep telefonlarının kullanımıyla gerçekleştirilen kısa mesajlar (sms) yazılı haberleşmeye dâhildirler. Buna karşılık, telefon, telsiz gibi haberleşmenin alıcı-verici arasında gerçekleştirilen bölümü de sözlü haberleşme olarak kabul edilmektedir.

Haberleşmenin gizliliği temel haklardandır. Bunun bir sonucu olarak bireylerin kişisel mahremiyetlerini koruma, devletten ve üçüncü kişilerden ise bu mahremiyetlerine saygı gösterilmesini talep etme hakkı vardır. Haberleşme, anayasal bir özgürlük olarak tanınan ve anayasa üstü hukuk normları ile de korunan düşünce ve ifade özgürlüğünün bir uzantısı olmakla birlikte, özel hayatın sınırları içerisinde de yar almaktadır. Haberleşmenin korunmasındaki bu çift yönlü gereklilik, haberleşme özgürlüğünün de anayasal ve evrensel platformda tanınmasını sağlamıştır. Haberleşmeye yapılacak haksız müdahaleler sadece haberleşme özgürlüğünü ihlal etmekle kalmayacak, hakkın doğasındaki ikili yapı nedeniyle düşünce ve ifade özgürlüğü ile özel hayatın korunması ilkelerinin de aynı zamanda ihlal edilmesine yol açacaktır⁴. Bu gereklilik ışığında Anayasamızın, 22. maddesinde; herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olacağı, temel hak olarak düzenlenmiştir. Haberleşmenin gizliliği, “*Kişinin dilediği kimselerle, dilediği biçimde haberleşmesinin engellenmemesi ve bu haberleşmelerin, tarafların izni ve rızası olmaksızın, bunlar dışındaki kimselerin, algısından ve müdahalesinden korunması*” olarak tanımlanabilir⁵. Bu tanım, kişinin dilediği kimselerle dilediği biçimde haberleşmesi ilkesiyle, haberleşme özgürlüğünü; haberleşmenin, tarafları dışındaki kimselerce, onların izni veya rızası olmaksızın anlaşılmasında ve bunlara müdahale edilememesi ilkesiyle ise, haberleşmenin gizliliğine işaret etmektedir. Anayasa, haberleşme özgürlüğünü, “*özel hayatın gizliliği ve korunması*” başlığı altında düzenlemiştir. Haberleşme özgürlüğü, daha geniş bir kapsama sahip olan özel hayatın dokunulmazlığının bir yönünü oluşturur. Haberleşme özgürlüğünün korunması,

3 İçel, 4; Tortop, 2.

4 Uçkan, 37.

5 Araslı, 132.

hem haberleşme hakkının hem de haberleşme gizliliğinin korunması anlamına gelir⁶.

Anayasa anlamında haberleşmenin gizliliği; bireylerin haberleşmelerinin yapılabilmesi ve kişisel verilerinin, devlet tarafından gözetlenmeksizin değiştirilebilmesini garanti altına almayı ifade eder⁷. Haberleşme özgürlüğü, aynı zamanda telli vasıtasıyla veya telsiz elektro manyetik dalgalarla gerçekleştirilen haberleşme şekillerini içerir⁸. Bunlar; telefon, tele faks, telgraf, teleks'tir Bunların yanı sıra, bilgisayarla gerçekleştirilen internet haberleşmesi, on-line ve mobil telefon sistemi ile gerçekleştirilen haberleşmeler de, haberleşme özgürlüğünün kapsamına girer. Kanunun koruma kapsamına, sadece haberleşmenin içeriği girmeyip, trafik verileri de dâhildir. Bu veriler, haberleşmenin içeriği ile birlikte ele alınınca, tarafların isimleri, adresleri, taraflar arasında yapılan telefon bağlantıları, arayan numaralar, gerçekleştirilen görüşmelerin süreleri ve içeriğinden oluşurlar⁹. Anayasa anlamında korunan haberleşme hürriyetinin kapsamına, yurtdışında gerçekleşen aramalarda girer. Şöyle ki, eğer aramalar yurt dışında gerçekleşip değerlendirmeleri kişinin mensubu olduğu ülkede gerçekleşecek ise, bu aramalar da korumanın kapsamına dâhildir¹⁰. Haberleşmenin içeriğinin yanı sıra, arayan numaraların gösterimi, sayesinde telefon numarasının tespiti¹¹, arayanın kimlik tespiti¹², aramanın ne kadar sürdüğü gibi hallerde haberleşme özgürlüğünün kapsamında değerlendirilmelidir¹³.

Kişisel verilerin korunması, sadece Anayasa'da yer alan temel haklardan gidilerek etkin bir şekilde korunması hakkı doğrudan doğruya çıkarılmamakta ve bütün boyutlarıyla korunmamaktadır. Söz konusu bu hakların kapsamlı bir biçimde gelişen haberleşme teknolojisi karşısında korunabilme-

6 **Sevük**, 97.

7 **Schaar**, 29; **Şimşek**, 149.

8 **Pieroth/Schlink**, m. 10. pn. 837; **Schefer**, 134.

9 **Jarass/Pieroth**, m.10, pn.9; **Büttgen**, 21; **Elbel**, 17; **BverfGE**, 27, s. 1vd. T. 16.07.1969, Mikrozensus- Kararı; **Şimşek**, 149.

10 **BVerfGE** 100, 313 (363).

11 **BVerfGE** 107, 299 (326); **Weber**, 189.

12 **BGE** 126 I 50 E5b s. 62 (SwissonlineKararı).

13 **Schefer**, 134.

si için kapsamlı ve arz ettiği özellikler göz önünde bulundurularak korunması gerekir. Söz konusu koruma ise, bu alanda kapsamlı bir kanun yapılması ve Anayasa'nın temel haklar kısmında da yer verilerek sağlanabilir. Ülkemizde henüz bir "Kişisel Verileri Koruma Kanunu" bulunmamaktadır. Ancak, kanun niteliğinde olmasa da bazı düzenlemeler ülkemizde de bulunmaktadır.

Türk hukukunda da, modern toplumlar örnek alınarak haberleşme özgürlüğünün esaslılığı ve gizliliği kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından çıkarılan yönetmeliğin¹⁴ 8. maddesinde de, telekomünikasyonunun gizliliği konusunda gerekli düzenleme yapılmıştır¹⁵. Bu düzenlemeyle, diğer ülkelerle aynı düzenlemeye yer verilerek dünyada telekomünikasyon alanında meydana gelen gelişmelere duyarsız kalınmamıştır. Bu konuda, Haberleşme Kanunu m. 51'de, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, "*elektronik haberleşme alanıyla ilgili kişisel bilgilerin işlenmesi ve gizliliğinin korunmasına yönelik usul ve esasları yönetmelikle belirleyebileceğine*" yer verilmiştir. Bunların yanı sıra, Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esasları düzenleyen yönetmeliğin¹⁶ 4. maddesinde de telekomünikasyon gizliliği düzenlenmiştir¹⁷. Ayrıca, Bilgi Edinme Kanunu'nun¹⁸ 22. maddesinde de, haberleşmenin gizliliğini ihlâl edecek bilgi ve belgelerin bu kanun kapsamı dışında sayılacağı belirtilmiştir.

Haberleşmenin gizliliğine Avrupa Birliği tarafından çıkarılan genel veri koruma direktifi (95/46/EG) ile en son çıkarılan, Elektronik Haberleşme ve

14 Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik, 06.02.2004 tarihli, 25365 sayılı RG' nin, 64. sayfasında yayınlanan Yönetmelik.

15 "Yasaların ve yargı kararlarının öngördüğü durumlar haricinde, haberleşmeye taraf olanların tamamının izni olmaksızın, telekomünikasyonun üçüncü şahıs tarafından dinlenmesi, kaydedilmesi, saklanması, kesilmesi veya gözetimi yasaktır. İlgili trafik verilerinin ise işletmecisi tarafından hizmet amaçları dışında kaydedilmesi, saklanması ve gözetimi yasaktır" (m.8).

16 T. 10.11.2005, 25989 sayılı RG' de yayınlanan yönetmelik.

17 Haberleşmenin gizliliği esastır. Bu yönetmelikle belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini tespit edemez, dinleyemez, sinyal bilgilerini değerlendiremez ve kayda alamaz (m.4).

18 KN. 4982, KT.9.10.2003 ve 24. 10. 2003 tarihli 25269 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Gizliliğin Korunması Direktifinin (2002/58/EC) (EK-VKD) gerekçesinin 21. maddesinde; “Haberleşmenin gizliliğine yetkisi bulunmayan kişilerce erişilmesini engellemek, kamu telekomünikasyon şebekeleri ve kamuya açık telekomünikasyon servisleri ile sağlanan telekomünikasyonun gizliliğini korumak amacıyla önlemler alınmalıdır” açıklaması yer almıştır. Bu gerekçe direktifin 5. maddesinde hüküm altına alınmıştır¹⁹. Bu son cümle elektronik haberleşmede gizliliğin sağlanmasında önemli bir adım olmuştur²⁰.

Anayasamızda da, haberleşme özgürlüğüne belli durumlarda kısıtlamalar getirilmiştir. Bunlar; “Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçı mevcut olduğu durumlarda, hâkim kararı ile haberleşme hürriyeti sınırlanabilecektir. Ayrıca, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunun yetkili kıldığı kişilerin yazılı emirleri ile de sınırlanabilir. Ancak bu durum, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmalıdır. Hâkim kararını kırk sekiz saat içerisinde açıklar, aksi takdirde karar kendiliğinden kalkar” hükmüne yer verilmiştir.

III. KİŞİSEL VERİLER, KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİ VE BU ALANA HÂKİM OLAN İLKELER

A. KİŞİSEL VERİ TANIMI

Kişisel verilerin tanımı, veri koruma hukukunun asıl unsuru olmasından dolayı oldukça önemlidir. Anayasada ve öteki kanunlarda temel bir hak olarak bireyin kişisel nitelikli veriler üzerindeki haktan bahsedilmemiştir. Buna karşılık uluslararası kanun ve mevzuatlarda kişisel verilerin tanımına yer verilmiştir. Bunlardan ilki, veri koruması alanında, ilk olma niteliğine sahip Avrupa Birliği Direktifidir²¹. Buna göre, kişisel veriler, “*Kişisel niteliği be-*

19 “Avrupa Birliğine üye ülkeler, ulusal mevzuatlarını kullanarak, kamuya açık haberleşme şebekesi aracılığıyla ilgili trafik verisi ve haberleşmenin gizliliğini garanti altına almakla yükümlüdürler. Özellikle, hukuken yetkilendirildikleri durumlar haricinde, ilgili kullanıcının rızası olmadan bir başkası tarafından iletişimin ve ilgili trafik verisinin dinlenmesini, kaydedilmesini, saklanmasını, takip edilmesini ya da diğer şekillerde gizlice dinlenmesini ve gözetlenmesini yasaklayacaklardır”(EK-VKD, m.5/2)

20 Schütz/Atterndorn/König, 82.

21 24.10.1995 tarihli, “Kişisel Verilerin İşlenmesi Karşısında Gerçek Kişilerin Korunması ve serbest Veri trafiği” hakkındaki Direktif.(95/46/EG).

lirli veya belirlenebilir gerçek kişilere ait bütün bilgileri” ifade eder. Bir gerçek kişinin belirli veya belirlenebilir olması, şifre numarasına göre ya da psişik, psikolojik fiziksel, ekonomik, kültürel veya sosyal benliği ifade eden bir veya birden fazla unsura aidiyeti aracılığıyla doğrudan veya dolaylı olarak teşhis edilebilmesi anlamına gelmektedir (m.2). Bu maddede verilen bilgiler ışığında elektronik posta adresleri ve bilgisayarların kullanılmasında bir nevi bilgisayarın kimliği niteliğinde olan IP adresler de kişisel veri kategorisine dâhildirler. Çünkü bu adresler sayesinde ilgili kişiler tanımlanabilmektedirler.

Son dönemlerde ülkemizde telekomünikasyon alanında kişisel verilerin korunmasına yönelik yürürlükte bulunan yönetmeliğin²² tanımlar kısmında da, kişisel veriler, *“tanımlanmış ya da doğrudan veya dolaylı olarak, bir kimlik numarası ya da fiziksel, psikolojik, zihinsel, ekonomik, kültürel ya da sosyal kimliğinin, sağlık, genetik, etnik, dini, ailevi ve siyasi bilgilerinin bir ya da birden fazla unsuruna dayanarak tanımlanabilen gerçek ve/veya tüzel kişilere ilişkin herhangi bir bilgi”* şeklinde tanımlanmıştır.

İlgili kişi hakkında bilgiler, onun hem kişisel hem de nesnel özelliklerini kapsamalıdır. Kişisel özellikler, ilgilinin kimlik bilgileri ve karakteristik görünümleridir. Meselâ, kişinin adı, adresi, medenî hali, doğum tarihi, mezhebi, mesleği, son halini gösterir resmi, karakter özellikleri, dış görünümü, sağlık durumu bunlar arasındadır²³. Ayrıca, ilgilinin değer yargıları da kişisel özelliklerine dâhildir²⁴. Bunların yanı sıra, kişilerin resimleri²⁵, parmak izleri²⁶, röntgen resimleri²⁷ ve ilgilinin yapmış olduğu yolculukların listesi²⁸ kişisel ilişkilere misâl olarak verilebilir.

22 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından çıkarılan ve halen yürürlükte bulunan “Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin ve Gizliliğin Korunması” yönetmeliği (KT.06.02.2004, RG. N. 25365).

23 **Sevük**, 785.

24 **Dammann/Simitis**, BDSG § 3 pn.12.

25 VG Hamburg, DuD 1981, 57; **Kautz**, 112.

26 VG Wiesbaden in EDV Recht, 345/51.

27 LG Göttingen, NJW 1979, 601.

28 BAG, RDV 1988, 197.

Kişisel veriler, ilgili kişileri tanımlayan veya tanımlayabilir nitelikte olmalıdır. İlgililerin isimleri onların tanımlanmasını sağlayan araçlardır. İsimler yardımıyla ilgililer doğrudan tanımlanabilirler. Bunun yanı sıra tanımlanabilirlik ise, bazı aracı unsurlar ve imkânlarla ilgili kişilerin tanımlanabilmesidir. Burada ilgililer doğrudan doğruya değil, dolaylı yollarla kişiyi tanıyacak yardımcı materyallerle tanınabilmektedirler. Meselâ, ilgilinin güvenlik maksadıyla alınan parmak izlerinden veya irislerden kendisine ulaşılması durumlarında kişiler doğrudan doğruya değil dolaylı olarak belirlenebilmektedir.

Ötülere ilişkin kişisel veriler, Alman Kişisel Verileri Koruma Kanununda²⁹ ve ülkemizdeki kanun tasarısında da koruma kapsamında değildir. Ancak ölen kişinin kişisel verileri tamamıyla korumasız da değildir. Öyle ki kişisel verilerin korunması temel haklardandır. Bu sebeple kişiler ölseler de bu değerler koruma altındadırlar³⁰. Ölen kişilere ait kişisel verilerin hukuka aykırı ihlalinde Türk-İsviçre Hukukunda, Alman Hukukundan farklı olarak doğrudan bir koruma sağlanmaz. Ancak kişisel verilerin ihlalinde ölenin mirasçılarının kişilik hakları zarar göreceğinden TMK. m. 25’de belirtilen haklara, ilgili mirasçılarda sahiptir. Kişisel veriler, Anayasa’da yer alan haberleşme özgürlüğünün kapsamına da dâhildirler. Öyle ki kişilerin gerçekleştirdikleri haberleşmelerde yer alan kişisel verileri anayasal anlamda korunmaktadır. Aynı zamanda, telekomünikasyon alanında haberleşme özgürlüğünden sadece ilgili kişilerin gerçekleştirdiği haberleşmenin içerikleri değil söz konusu kişilerin yakınları, onların çevresindeki kişiler de yararlanır³¹.

B. KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİ

Kişisel verilerin işlenmesi kavramı, nitelik olarak geniş bir içeriğe sahiptir³². İşleme, kişisel verilerin toplanması ile başlar silinmesine kadar devam eder. Kişisel verilerin işlenmesi, uzun ve birçok işlemi içerir niteliktedir.

Kişisel verilerin işlenmesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı’nın m. 3/e’ye göre, “Kişisel verilerin otomatik olan veya olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, değiştirilmesi, silinmesi veya yok

29 **Bergmann/Möhrle/Herb**, BDSG §3, pn. 4vd.

30 BGH, NJW 1990, 1986.

31 **Elbel**, 77; OVG Bremen in DuD 1995, 674.

32 **Gounalakis, G/ Mand, E**, 81; **Geis**, 171; **Rüpke**, 185; **Weber**, 297, 300.

edilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması veya başka bir şekilde elde edilebilir hale getirilmesi, üçüncü kişilere aktarılması, kullanılmasının sınırlandırılması amacıyla işaretlenmesi veya tasniflenmesi veya kullanılmasının engellenmesi gibi bu veriler üzerinde gerçekleştirilen bir işlem veya işlemler bütünüdür” şeklinde tanımlanmıştır. Madde gerekçesinde de, kişisel verilerin işlenmesinin geniş bir alanı kapsadığına yer verilmiştir. Madde metninde verilerin toplanmasından başlayarak tüm işlem türleri işlenmenin içerisinde yer almaktadır. Ayrıca kişisel verilerin, bilgisayar gibi otomasyon sistemlerinin kullanıldığı yöntemlerle işlenmesi gibi otomatik sistemler kullanılmadan elden işlenmesi halleri de işlem kapsamına dâhildir³³.

Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Verilerin Korunması Yönetmeliğinde, tasarıda yer alan tanıma paralel bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre, “Otomatik olsun olmasın, toplama, kaydetme, hazırlama, yükleme, uyarılama, değiştirme, geri çağırma, danışma, kullanma, aktarma yoluyla açığa vurma, yayma ya da bunların dışında erişilebilir hale getirme, düzenleme, birleştirme, engelleme, silme gibi yollardan, kişisel bilgiler üzerinden yürütülmekte olan herhangi bir işlem ya da işlemler bütünü” olarak tanımlanmaktadır.

Her iki düzenleme de, verilerin korunması alanında Avrupa Birliği tarafından çıkarılan ilk olma özelliği bulunan Veri Koruma Yönetmeliği m. 3/f’de yer alan düzenlemeye paralellik arz etmektedir. Madde metninde yer alan bilgisayarlar tarafından gerçekleştirilen otomatik işlemler ve elden işlemler ülkemizde yer alan hukuki metinlerde de yer almıştır.

C. KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİNE HÂKİM İLKELER

1. İLGİLİNİN RIZASININ ALINMASI İLKESİ

Kişisel verilerin toplanması, işlenmesi ve saklanması işlemlerinden önce mutlaka ilgili kişinin rızasının alınması gereklidir³⁴. Kişisel verilerin işlenmesinde, rızanın geçerli olabilmesi ilgili kişiye yeterli açıklamanın yapılması ve rızanın ilgili kişi tarafından hiçbir etki altında kalınmadan verilmesine

³³ Bkz. Kişisel Verileri Koruma Kanun Tasarısı’nın m. 3’ün gerekçesi.

³⁴ Rampozzo, 47; Holznagel/ Enaux/ Nienhaus, 183; Rossnagel, 1274; Brühann, 1, pn. 32; Büttgen, 8; Tortop, 7.

bağlıdır³⁵. Ancak kişisel verilerin işlenebilirliği, kanuni düzenlemelerde açıkça belirtilmiş veya kişisel verilerin işlenmesinde üstün özel veya kamusal bir yarar söz konusu ise, kişinin ayrıca rızasına gerek yoktur.

Kişisel verileri işlenecek kişiye; ilgili kişi veya makam tarafından, yapılacak işlemin içeriği, amacı, bu işlemin ne kadar süreceği ve öngörülen verilerin nerelerde kullanılacağı hakkında ayrıntılı bilgi verilmelidir. Söz konusu açıklamalar taraflarca yapılmamışsa, ilgili kişi tarafından talep edilmelidir. İlgili kişinin aydınlatılmasında, ortalama bir metin kullanılmalıdır. Bu metin anlaşılır ve kişilere yön vermeye yönelik olmalıdır. Herkesin anlayamayacağı hukuki bir metin niteliğini taşımamalıdır. Ayrıca ilgili kişi, yabancı ise, kişinin kendi ana dilinde açıklama yapılmalıdır³⁶. Aksi takdirde ilgili kişi veya kurumun sorumluluğu söz konusu olur. Rızanın geçerliliğinde uyulması gereken ikinci ilke ise, ilgili kişinin, kimsenin etkisi altında kalmaksızın rızasını özgür iradesi ile bildirmesidir. İlgili kişinin rızasını, hiçbir etki altında kalmaksızın özgürce ve yazılı formda³⁷ beyan etmesi gerekir³⁸. Ayrıca, beyan söz konusu duruma ilişkin olmalıdır. Genel rıza beyanında bulunmak rızanın alınması anlamına gelmez. Kişisel verilerin işlenmesinde, toplu rıza beyanında bulunma yasağı da söz konusudur. Eğer ilgili kişi kendisi hakkında işlenmekte olan veya ileride işlenecek veriler için önceden toplu bir rıza beyanında bulunmuşsa, yapmış olduğu rıza beyanı hukuka aykırılık teşkil eder³⁹.

Rıza beyanının geçerli olabilmesi için ilgili kişinin el yazısı ile rıza beyanında bulunması gerekir. Ancak, rıza beyanında bulunmak için, basılmış formlar da kullanılabilir. Bu durumda da, kişinin bizzat el yazısı ile imza atması gerekir. Ancak, çok acil durumlarda sözlü olarak rıza beyanı da geçerlidir⁴⁰. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanun tasarısında, bu ilke hukuka uygunluk nedenleri arasında yer almıştır.

35 **Bizer**, 351; **Atak**, 211.

36 **Bizer**, 351.

37 Form, kişisel verileri işleyecek kurum veya kuruluş tarafından matbu olarak bulundurulur. İçeriğinde, kişisel verilerin işleme amaç, süre, hangi makam tarafından işleneceği yer alır.

38 **Tinnefeld/Ehmann/Gerling**, 319.

39 **Ramponzo**, 48; **Schaar**, 24; **Bizer**, 351.

40 **Bergmann/Möhrle/Herb**, §4, dpn. 54vd.

2. AMACA BAĞLILIK İLKESİ

Amaca bağlılık ilkesi, kişisel verilerin önceden belirlenmiş veya belirlenebilen hukuka uygun amaç veya amaçlar için verilerin toplanması ve bu amaçlarla orantılı olarak işlenmesidir⁴¹. Amaca bağlılık ilkesi gereği, kişisel verileri işleyen ilgili kişi kurum veya kuruluşların ilgilinin verilerinin söz konusu amaç için işlenip işlenmediğini tespit etmesi gerekir. Aksi takdirde, sorumluluğu söz konusu olur. Kişisel verilerin ilk işlenmesi için gereken amaç sonradan değişebilir. Bu durumda da, kişinin yeniden rızasının alınması gerekir. Çünkü ilgili kişi yeni durum için rıza göstermeyebilir. Amaçla bağlılık ilkesi, aynı zamanda, kişisel verilerin meşru amaç ya da amaçlar için işlenebileceği anlamına gelmekte olup, bu haliyle kişisel verilerin işlenmesinde sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir. Bu ilke uyarınca, kişisel veriler kural olarak önceden belirlenmiş ve şüpheye yer vermeyecek şekilde belirli olan amaç ya da amaçlar için işlenebilir, fakat gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan ve hâlihazırda bilinmeyen amaçlar için kişisel veriler işlenemez⁴².

Amaca bağlılık, Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısında da, yer almıştır. Buna göre, “*Kişisel verilerin; belirli, açık ve meşru amaçlar için toplanması ve bu amaçlara aykırı olarak yeniden işlenmemesi*”(m.5/b) hükmüne yer verilmiştir. Bu durumda kişisel verilerin meşru olan amaç dışı toplanması ve işlenmesi halinde, hukuka aykırılık söz konusu olur.

3. VERİLERİN HUKUKA VE OBJEKTİF İYİNİYET KURALLARINA UYGUN İŞLENMESİ

Kişisel verilerin işlenmesine yönelik düzenlemelerde yer alan bir diğer ilke de kişisel verilerin hukuka ve iyi niyet kurallarına uygun bir şekilde toplanması ve işlenmesidir⁴³. Hukuka uygun ve iyi niyet kurallarına uygun işleme, kişisel verilerin işlenmesi sürecinin başından sonuna kadar olması gereken bir ilkedir. Kişisel verilerin işlenmesi, kural olarak, doğruluk ve dürüstlük kurallarına uygun olmalıdır. Bu durum özellikle verilerin işlenme-

⁴¹ Brühann, 140, pn. 29; Guntern, 59; Simitis, 53; Däubler/Klebe/Wedde/Weichert, 220, pn. 39.

⁴² Bizer, 352; Gola/Schomerus, 291, pn. 15.

⁴³ Brühann, Datenschutz, 142, pn. 35; Simitis, 51; Kübler, 69; Türkiye Bilişim Şurası Bildirgesi, 317.

sinin saydamlığı açısından önem arz eder⁴⁴. Kişisel verilerin, kurallara uygun olarak toplanması ve işlenmesi ilkesi; genel olarak kişisel verilerin işleme sürecinde ilgili kişilerin verilerin toplanma ve işleme hususunda yanıtılmaması veya söz konusu amaçla bağdaşmayan ya da kişilerin anlayamayacağı bir amaç için işlenmemesini kapsar. Sözü edilen bu hususlar dürüstlük kuralının temelini oluşturan amaca uygun davranma ve yanıtlanma ile örtüşmektedir. Kişisel verilerin, objektif iyi niyet kurallarına ve hukuka uygun işlenmesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı m.5/a'da "Kişisel verilerin, hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenmesi" ilkesi olarak yer almıştır.

4. ORANTILILIK İLKESİ

Orantılılık ilkesi, demokratik ülkelerde özgürlüğün kural ve sınırlamanın istisna olması ilkesi ile yakından ilgilidir. Verilerin işlenmesinde, orantılılık prensibine kişisel verileri işleyecek ilgili makamlar tarafından riayet edilme-lidir⁴⁵. Çünkü Genel Veri Koruma Direktifinde, orantılılık ilkesi temel kural olarak düzenlenmiştir⁴⁶. Orantılılık ilkesi, her verinin işlenmesinde, söz konusu verinin işleme amacı için uygun olup olmadığı ve söz konusu verinin işlenmesinin amacın gerçekleşmesi için gerekip gerekmediği her somut olayda incelenmelidir⁴⁷. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin önüne gelen Finlandiya dosyası için verdiği kararında orantılılık ilkesine değinmiştir⁴⁸.

44 **Maurer**, Art.4 N. 9.

45 **Guntern**, 58; **Epiney/Hofstötter/Meier/Theuerkauf**, 106; **Kübler**, 71; **Dressel**, 259; **Sağlam**, 110 vd; **Metin**, 125 vd; **Şimşek**, 98.

46 **Rossnagel**, 140; **Brühann**, 140, pn. 30; **Elbel**, 20; EuGH, vrb. Rs. C-465/00, C-138/01 (Rechnungshof/Österreichischer Rundfunk), Slg. 2003, I-4989, Rz. 64 vd.; **Schwegler**, 143; **Däubler/Klebe/ Wedde/Weichert**, 220, pn.45.

47 **Peter**, 132 vd; **Maurer**, Art.4 N.11; **DSG Botschaft**, 132vd; **Bizer**, 353; **Gola/Schomerus**, 293, pn. 19.

48 Bayan X ile evli olan Z evliliklerini aralarındaki sorunlar nedeniyle sona erdirmişlerdir. Her ikiside HIV pozitiftir. Bayan, X'e karşı Z tarafından birden fazla cinsel tacizde bulunduğu görgü tanıkları tarafından doğrulanmıştır. Bayan X için kendisini muayene eden doktor ve Psikiyatris tanıklıkta bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra Z hakkında tıbbi belgelere de el konulmuştur. Bu takip sonrası Bayan X, on yıl sonra yayınlanan mahkeme kayıtlarına dayanarak mahkûm olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, doktorların tanık ifadeleri ve Z'ye ait tıbbi belgelerin el konulmasından dolayı Z'nin AİHS'nin m. 8 anlamında kişiliğinin zedelenmediği kararına varmıştır. Çünkü bu ifadelerin ve belgelerin kamu yararı açısından önem taşıdığına karar vermiştir. Ancak, mahkeme dosyalarının

Orantılılık ilkesi aynı zamanda verilerin işleme sürelerini öngörülen amaçla sınırlanmıştır. Kişisel verilerin işlenmesi ile güdülen amaç gerçekleşmiş ise, ilgili veriler derhal serbest bırakılmalıdır⁴⁹. Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısında da, aynı konu düzenlenmiştir. Buna göre, “*Kişisel veriler, toplandıkları amaçla bağlantılı, yeterli ve orantılı*” olmalıdır (KVKKT.m.5/1/c). Belirtilen bu madde ile kişisel verilerin işlenmesinde keyfililiğin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

5. VERİLERİN DOĞRULUĞU İLKESİ

Kişisel verileri işlenecek olan kişilerin, kendilerine ait verilerin doğru olmalarını talep etme hakları vardır. Verilerin doğruluğu, kişisel verilerin işleme sürecinin sonuna kadar devam etmelidir. Bunun yanı sıra veri sahiplerinin, kendilerine ait verilerin doğruluklarını periyodik olarak kontrol etme hakları vardır⁵⁰. Öyle ki verilerin, işlenmesi ile ulaşılmak istenilen amaç için, güncel ve doğru kalmaları gerekir⁵¹. Kişisel verilerin doğruluklarını kaybetmeleri durumunda ise, veri sahipleri tarafından söz konusu verilerin kaldırılmaları veya düzeltilmeleri talep edebilir⁵².

Verilerin güncelliği, Kanun Tasarısının 5/ç maddesinde, “*kişisel verilerin, doğru olması ve gerektiğinde güncellenmesi*” ifadesiyle kişisel verilerin işlenmesinde güncelliğinin sağlamamasının önemine vurgu yapılmıştır.

IV. KİŞİSEL VERİLERİ İŞLENEN İLGİLİNİN HAKLARI

A. İLGİLİNİN BİLGİ ALMA HAKKI

Kişisel verileri işlenecek ilgili kişiye, verileri işleyecek özel kişi veya kurumlar önceden kişisel verilerin işlenmesi ile ilgili süreç hakkında ilgili kişiye gerekli bilgileri vermekle yükümlüdürler⁵³. Bu şekilde kişinin hiçbir bas-

on yıl sonra açıklanması sonucu Bayan X’in kişilik haklarının ihlal edildiğine ve kişisel verilerini oluşturan mahkeme belgelerinin kısa bir şekilde açıklanmasında yararının çok az olması ve bu durumun orantılılık ilkesine aykırı olduğuna karar vermiştir. Kişisel verilere yer verilebilmesinde her zaman orantılılık ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴⁹ Maurer, Art. 4 N.22; Aubert, 175.

⁵⁰ Maurer, Art. 5 N. 5; Türkiye Bilişim Şurası Bildirgesi, 317; Şimşek, 100.

⁵¹ Rossnagel, 141.

⁵² Maurer, Art. 5 N.15.

⁵³ Kautz, 130; Atak, 212; Başalp, 114; Şimşek, 88.

kı altında kalmadan karar vermesi sağlanmaya çalışılmıştır. Kişisel verileri işlenecek kişiler; işlenme tarzı, işleyen kimliği, işleme amacı ve işlemenin ne kadar süreceği konusunda ilgili kişi veya kurumlar tarafından bilgilendirilirler⁵⁴.

Kişisel verilerin işlenmesinden evvel ilgili kişilere, kişisel verileri işleyecek ilgili kişi ve kurumlar tarafından gerekli bilgiler eksiksiz bir şekilde verilmelidir. Bilgi verme yükümlülüğü, veri koruması alanında ilgili kişilere önemli hukuki bir koruma sağlar⁵⁵. Çünkü ilgili kişiler bilgilendirme yükümlülüğü sayesinde, kişisel verilerin işlenme sürecinden haberdar olurlar⁵⁶. Kişisel verileri işleyen kişi ve kurumların işleme hakkında verecekleri bilgiler; hangi verilerin ne zaman, ne şekilde hangi amaçla işleneceği konularını kapsamak zorundadır.

B. DÜZELTME, KALDIRMA VE SİLME HAKKI

Kişisel verileri işleyen gerçek veya tüzel kişiler, işleme sonucunda herhangi bir yanlışlık yapılmışsa, bunu ilgili kişilere bildirmekle yükümlüdürler⁵⁷. Düzeltme, engelleme ve silmeyi talep hakkı genelde telekomünikasyon alanında, yanlış, geçersiz ve hukuka aykırı işleme durumlarında söz konusu olabilir.

Diğer kişisel verilerin işlenmesinde, genelde ortadan kaldırma talep edilir⁵⁸. Eğer kişilere ait dosyalarda, kendileriyle ilgili yanlış veriler bulunuyorsa, bu veriler diğer doğrularıyla değiştirilmeyip kişinin dosyasına eklenirler. Doğruluğu ispat edilemeyen veriler ise, kişinin dosyasına bizzat kaydedilir.

54 Broschüre für das Datenschutz in der Europäischen Union, dialog mit Bürgern und Untepnehmen (Avrupa Birliğinde yer alan vatandaşlar ve firmalar için Veri Koruması ile ilgili bastırılmış küçük kitap), 1–14; **Koch**, 308; **Bergmann/Möhrle/Herb**, § 134 pn. 69; **Brühann**, 142; **Geppert/Ruhle/Schuster/Fischer**, 223, pn. 772; **Rossnagel/Pfitzmann/Garstka**, 261; **Klug**, 75; **Kautz**, 131; **Wedde**, 550, pn.18; **Gola/Schomerus**, 646, pn.18–19; **Dix**, 1162, pn.36; **Däubler/Klebe/Wedde/Weichert**, 346, pn. 1.

55 **Rossnagel/Pfitzmann/Gartschka**, 170; BVerfGE 100, 313, (361).

56 **Rossnagel/Pfitzmann/Garstka**, 171.

57 **Dix**, 1209, pn. 9; **Burgsdorff**, 149; **Däubler/Klebe/Wedde/Weichert**, 365, pn. 4; **Başalp**, 115; **Şimşek**, 90.

58 **Ramponzo**, 50; **Koch**, 316; **Brühann**, 143; **Rossnagel/Pfitzmann/Garstka**, 262; **Klug**, 77; **Kautz**, 132–133; **Wedde**, 559, pn. 57; **Däubler/Klebe/Wedde/Weichert**, 366, pn. 10.

Ayrıca veriler doğruluğunu yitirmiş veya eskimiş iseler, ilgili kişilerde bizzat verileri düzeltebilirler.

Kişisel veriler, meşru olmayan bir şekilde resmi makamlarca toplanmışsa veya toplanan veriler gerçekleştirilmek istenilen amaç için artık gerekli değilse, ilgili kişiler, söz konusu kişisel verilerin ortadan kaldırılmalarını talep edebilirler⁵⁹. Kişisel veriler belli bir amaç için işlendiklerinde, söz konusu amacın artık mümkün olmadığı durumlarda yani ortadan kalktığı veya gerçekleşmiş olduğu hallerde, toplanan verilerin ortadan kaldırılmaları da talep edilebilir⁶⁰.

C. İTİRAZ HAKKI

Kişisel verileri işlenen ilgili kişinin gerçekleşen işlemeye karşı genel olarak iki alanda itiraz hakkı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, genel olarak ilgili kişilere tanınan itiraz hakkı diğeri ise, doğrudan pazarlama durumlarına ilişkindir.

1. Genel İtiraz Hakkı

İtiraz hakkı Genel Veri Koruma Direktifi m. 14'te düzenlenmiştir. Söz konusu madde hükmüne göre, ilgili kişinin kendi durumundan kaynaklanan hallede genel olarak itiraz hakkı söz konusudur. Bu durumlar, kişisel verilerin gereken izin alınmadan ve kanunda belirtilen ilkelere uyulmadan işlenmesi durumlarında hukuka aykırı bir işleme söz konusu olacaktır. Bu durumun yanı sıra, kişisel verilerin işlenmesi, hukuka uygun bir şekilde gereken ilkelere uyularak gerçekleşmiştir. Ancak, ilgili kişinin üstün ve korunan değerleri söz konusu olursa bu durumlarda kişisel verilerin işlenmesine ilgili kişi veya kişiler itiraz edebilirler⁶¹.

Genel itiraz hakkı, ülkemizde hazırlanan kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı m.6/II'de de düzenlenmiştir. Buna göre, "*Kanunlarda öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi dışında, ilgili kişinin bir itirazda bulunması halinde veri işlenemez*". Söz konusu madde ile genel Veri Koruma Direktifi ile uygunluk sağlanmaya çalışılmıştır.

⁵⁹ Wedde, 560, pn. 65.

⁶⁰ Gola/Schomerus, 679, pn.10.

⁶¹ Kautz, 133; Schaar, 55; Atak, 213.

2. Doğrudan Satışlara Karşı İtiraz Hakkı

İtiraz hakkı, özel olarak Genel Veri koruma Direktifi'nin 14. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili kişilerin, kişisel verilerinin doğrudan satışların gerçekleşmesi amacıyla reklâmlarda kullanılması durumlarında, itiraz hakları mevcuttur⁶². Gerçek veya tüzel kişiler, tarafından bir ürünün satılması ya da bir hizmetin sağlanması sırasında aboneye ait elektronik iletişim bilgilerinin elde edilmesi halinde, söz konusu kişiler kendi ürünlerinin ya da hizmetlerinin doğrudan pazarlanması amacıyla söz konusu iletişim bilgilerini kullanabilirler. Ancak, söz konusu iletilerin haberleşmenin her aşamasında abone tarafından basit ve ücretsiz bir işlemle reddedilebilir olmasına imkân tanınmalıdır. Ülkemizde yürürlükte bulunan "Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğin Korunması Hakkında Yönetmelik"⁶³'in 20. maddesinde ".....Söz konusu otomatik arama sistemlerinin doğrudan pazarlama amacıyla kullanılması halinde kullanıcılara gelen her bir mesajı bundan sonrası için almayı reddetme hakkı ücretsiz ve kolay bir yolla sağlanır" hükmünde yer verilmiştir. Son dönemlerde bu alanda hazırlanan yönetmelik taslağında da aynı hükme yer verilmiştir.

D. ZARARIN TAZMİNİNİ İSTEME HAKKI

Kişisel verileri, yanlış veya geçersiz bir şekilde işlenen kişiler, kişisel verileri işleyen görevli gerçek veya tüzel kişilerden zararın tazminini talep edebilirler⁶³. Ülkemizde telekomünikasyon alanında kişisel verilerin korunması yönetmeliğinde de⁶⁴, zararın tazmini konusuna yer verilmemiştir. Ayrıca, son dönemde ülkemizde yapılan Veri Koruma Kanun Tasarısında, hukuka aykırı veri işlenmesinde, işleyenin zararı tazmin etmesine yönelik maddi ve manevi tazminatlar konusunda herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Bunun yanı sıra, Tasarının, 5. kısmının I. bölümü m.50'de, hukuka aykırı verilerin işlenmesinde Türk Ceza Kanunu'nun 135, 136, 137 ve 138. maddelerine atıf yapılmakla yetinilmiştir. Cezai sorumluluğun yanı sıra, özel hukuka ilişkin olarak; verilerin yetkisiz makamlar ve kişiler tarafından işlenmesi durumunda da, Türk Medeni Kanununun 24 ve 25. maddelerine atıf yapılmıştır.

⁶² Weber, 297, 302; Dammann/Simitis, Art. 7, pn. 1vd; Garstka, 56 vd.

⁶³ Atak, 214; Şimşek, 109.

⁶⁴ 97/66/EG, 24 Aralık 1997.

Avrupa Birliğinin verilerin korunması alanında çıkarmış olduğu Genel Veri Koruma Direktifi (VKD) m. 23'de hukuka aykırı ve yetkisiz olarak verilerin işlenmesi durumunda, ilgili kişinin tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. Burada öngörülen sorumluluk kusura dayanan bir sorumluluktur⁶⁵. Madde metninde manevi tazminat talebi düzenlenmemiştir. Bundan dolayıdır ki, manevi tazminatın talep edilip edilemeyeceği konusunda açıklık bulunmamaktadır⁶⁶. Ancak, genel hükümler dâhilinde manevi tazminatın da istenebileceği kabul edilmektedir⁶⁷. Bazı yazarlar ise, manevi tazminatın Avrupa Birliğine üye ülkelerin iç hukuklarında farklı düzenlenmiş olduğu, manevi tazminatın iç hukuk tarafından belirlenmesi gerektiği sonucuna varmaktadır⁶⁸.

SONUÇ

Kişisel verilerin korunması Anayasada düzenlenen haberleşmenin gizliliği ilkesiyle yakından ilgilidir. Bundan dolayıdır ki, kişisel verilerin korunması söz konusu anayasal hakkında korunmasını beraberinde getirmektedir. Kişisel veriler, ilgili kişiyi tanımlanabilir hale getiren bilgilerdir. Söz konusu bilgilerin ilgili kişilerin münasebette olduğu kişiler veya kurumlar tarafından işlenmesi durumunda, ilgili kişinin de belli hakları söz konusu olabilmektedir. Kişisel verileri işleyecek olan kişi veya kurumlar, Anayasa'da ve kanunlarda yer alan belli başlı kurallara da uymak zorundadırlar. Söz konusu kurallara uyulmaması halinde hem kamu hukuku alanında hem de özel hukuk alanında ilgili kişi bazı haklara sahip olabilir.

⁶⁵ **Ehmann/Helfrich**, 280, pn.15; 141.

⁶⁶ **Bergmann/Möhrle/Herb**, §7 pn. 9; **Wedde**, pn. 91.

⁶⁷ **Brühann/Zerdick**, 429(435).

⁶⁸ **Wuermeling**, 111(113).

KAYNAKÇA

Araslı, Oya: Özel Hayatın Gizliliği Hakkı ve TC. Anayasasında Düzenlenişi, “Yayınlanmamış Doçentlik Tezi” Ankara 1970.

Atak, Songül: Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Avrupa Birliği Yönergesinin Temel Özellikleri, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, T. 2009, S. 59–60, s. 200–222.

Aubert, Gabriel: La protection des données dans les rapports de travail, in: Aubert, Gabriel u.a. (Hrsg): Journée de droit et de la sécurité sociale 1995, Zürich 1999, S. 145vd.

Burgsdorff, Christoph: Die Umsetzung der EG-Datenschutzrichtlinie im nicht öffentlichen Bereich. Möglichkeit einer zukunftsorientierten konzeption des Datenschutzes in der Privatwirtschaft unter besonderer Berücksichtigung des BDSG 2003 Frankfurt am Main.

Büttgen, Peter: In: Hoeren,T/Sieber,U. “Telekommunikationsgesetz Kommentar”, Köln 2000.

Brühann, Ulf: In: Rossnagel Handbuch Datenschutzrecht, München 2003.)s.345-353.

Brühann, Ulf/Zerdick, Thomas: Umsetzung der EG-Datenschutzrichtlinie, Vewaltungs- Verfassungsrecht, CR 7/1996.s.429–436.

Bizer, Johann: Sieben Goldene Regeln des datenschutzes, DuD 2007/5. s.350vd.

Bergmann, M/Möhrle, S/ Herb, K: Handkommentar zum Bundesdatenschutzgesetz, Stuttgart 1999.

Dix, Alexander: Der Entwurf der ISDN Datenschutzrichtlinie, DuD 1997(5), 278 vd.

Dressel, Christian, Oliver: Die Gemeinschaftrechtliche Harmonisierung des Europäischen Datenschutzrechts, München 1995.

Dammann, U/Simitis, S: EG-Datenschutzrichtlinie, Baden-Baden 1997.

Däubler, W/ Klebe, T/ Wedde, P/ Weichert, T: Bundesdatenschutzgesetz, Basiskommentar zum BDSG, 2. Auflage, Bonn 2007.

Elbel, Thomas: Die Datenschutzrechtlichen Vorschriften für Diensteanbieter im Neuen Telekommunikationsgesetz auf dem Prüfstand des Europäischen und Deutschen Rechts, Berlin 2005.

Epiney, A/ Hofstötter, B/ Meier, A/ Theuerkauf, S: Schweizerisches Datenschutzrecht vor europa und völkerrechtlichen Herausforderungen, Fribourg 2007.

Ehmann, E/ Helfrich M: EG- Datenschutzrichtlinie, Kommentar, Köln 1999.

Garstka, Hansjürgen: Informationelle Selbstbestimmung und Datenschutz,.: [www. bpb.de/files/YRPN3Y.pdf](http://www.bpb.de/files/YRPN3Y.pdf).

Geis, Ivo: Individualrechte in der sich verändernden europäischen Datenschutzlandschaft CR 1995.

Gounalakis, G./ Mand, E: Die neue EG- Datenschutzrichtliniegrundlagen einer Umsetzung in nationales Recht (II), CR 1997, 497–504.

Gola, P/Schomerus, R: Bundes Datenschutzgesetz, 8.Aufl. München 2005.

Geppert, M/Ruhle, O/Schuster, F: Handbuch Recht und Praxis der Telekommunikation, 2. Auflg. Baden-Baden 2002.

Guntern Odilo: In: Datenschutz im europäischen Umfeld, Zürich 1996.

Holznagel, B/Enaux, C/Nienhaus, C: Grundzüge des Telekommunikationsrecht, Münster 2000.

İçel, Kayıhan: Kitle Haberleme Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2001.

Kautz, Iiona: Schandesersatz im Datenschutzrecht, München 2006.

Klug, Christoph: BDSG-Interpretation, 3. Auflage, Köln 2007.

Koch, Frank: Internet-Recht- Praxishandbuch mit dem neuen Medien und Telediensterecht, Checklisten und Mustervertrag, Köln 1998.

Maurer-Lambrou, U: In: Basler Kommentar, Datenschutzgesetz, 2.Auflg.2006.

Metin, Yüksel: Ölçülülük İlkesi, Ankara 2002.

Peter, James Thomas: Das Datenschutzgesetz im Privatrecht, Zürich 1995.

Pieroth, B/Schlink, B: Staatsrecht II. Grundrechte, Heidelberg 1999.

Rampazzo, Natale: Datenschutz und Verbraucherschutz im deutschen und italienischen Telekommunikationsrecht, München 2002.

Rossnagel, A/ Pfitzmann, A/ Hansjürgen, G: Modernisierung des Datenschutzrechts, Gutachten im Auftrag des Bundesministeriums des Inneren Berlin 2001.

Rüpke, Giselher: Aspekte zur Entwicklung eines EU- Datenschutzrechts, C.5 ZRP 1995, 185vd.

Sağlam, Fazıl: Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, Ankara 1982.

Schaar, Peter: “Datenschutz in der Telekommunikation Bfd-Info”, Bonn 2003.

Schefer, Markus: Grundrechte in der Schweiz, Bern 2005.

Schütz, R /Atterndorn, T/ König, A: Elektronische Kommunikation, München 2003.

Schwegler, Ivo: Datenschutz im Polizeiwesen von Bund und Kantonen, Bern 2001.

Sevük, Yokuş Handan: Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, TBBD. S.69, 2007.s.97–124.

Simitis, Spiros: Der verkürzte Datenschutz, Baden-Baden, 2004.

Şimşek, Oğuz: Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul 2008.

Tinnefeld, M-T/Ehmann, E/Gerling, R: Einführung in das Datenschutzrecht, Datenschutz und Informationsfreiheit in europäischer Sicht, 4.Auflg. München, Wien 2005.

Tortop, Nuri: Çağımızın Önemli Sorunu: Kişisel Bilgilerin Güvenliği Sorunu, Amme İdaresi Dergisi, C. 33, S. 3, s. 1-14, 200 Ankara.

Türkiye Bilişim Şurası,“Bilgi Toplumuna Doğru” 10-12 Mayıs 2002, Ankara.

Uçkan, Özgür: Bilgi Ekonomisi, Bilgi Toplumu, Mahremiyet ve Güvenlik, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, 3-07 Ocak 2006 Ankara, s. 28-44.

Weber, H. Rolf: In: Neues Fernmelderecht, “Fernmeldegeheimnis und Datenschutz, Zürich 1998.

Wedde, Peter: In: Handbuch Datenschutzrecht, Prof.Dr. Alexander Rossnagel, 2003 München.

Wuermeling, Ulrich: Heun In: Handbuch Telekommunikationsrecht Köln 2002.